

3. Воробей В. Місцевий економічний розвиток у територіальних громадах : корисні поради та кращі практики : посіб. / Програма USAID «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (Програма USAID DOBRE). URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/717/MER_2021_WEB.pdf (дата звернення: 08.05.2021).

УДК 330.3:336.27

Маслов Дмитро Сергійович
викладач кафедри загальної економічної теорії та економічної політики,
Одеський національний економічний університет (Україна)

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ДЕРЖАВНИМИ ВИДАТКАМИ, ДОХОДАМИ ТА ЗАПОЗИЧЕННЯМИ

JEL classification: E620

Для послаблення впливу періодичних криз на економіку застосовується економічна політика держави – вплив держави на економічні процеси через певні механізми втручання. Таким чином, кризи призводять до посилення ролі держави, відповідно, зростають і державні видатки. В. М. Тарасевич вказує, що вже під час економічної кризи 70-х років XIX сторіччя національні виробники закликають державу до втручання в економічні процеси та до захисту національного капіталу від зовнішньої конкуренції [1, с. 26]. Найбільш значне зростання державних витрат почалося після кризи 1929–1933 років, якщо виключити екстремуми зростання державних видатків під час світових війн.

Державні витрати зростають, зазвичай, під час економічних криз, що призводить до зростання бюджетного дефіциту та державних запозичень, або бюджетний дефіцит зростає через зменшення податкових надходжень внаслідок скорочення податкової бази, тоді державні запозичення зростають для збереження державних витрат на незмінному рівні, щоб компенсувати падіння суспільного попиту внаслідок скорочення зайнятості, руйнування приватного кредиту, банкрутства підприємств.

Емпіричні дані свідчать про те, що для багатьох країн між видатками держави та обсягом чистих державних запозичень у відношенні до обсягу ВВП спостерігається пряма залежність. Найсильніший зв'язок між цими показниками спостерігається для Литви, США, Канади, Ірландії, Франції та ін. Це свідчить про те, що для зазначених країн державні запозичення є надважливим джерелом фінансування витрат. Найслабший чи взагалі відсутній зв'язок між державними видатками та чистими державними запозиченнями спостерігається для Угорщини, Білорусі, Перу, Польщі, Туреччини [2; 3; 4]. Ці країни проводять більш консервативну фіскальну політику.

Водночас, для багатьох країн спостерігається навіть більша залежність між державними видатками та чистими запозиченнями, ніж між державними видатками та державними доходами. Прикладами таких країн є США, Японія, Канада, Ірландія, Швеція, Литва та ін. [2; 3; 4]. Це не означає, що державні запозичення є більш важливими для фінансування державних витрат, ніж державні доходи, державні доходи набагато перевищують чисті державні запозичення в абсолютних значеннях. Але змінюється величина державних видатків у даних випадках значною мірою відповідно до зміни обсягу чистих державних запозичень, що свідчить про функціональний підхід до фіскальної політики (який запропонував А. Лернер).

Дещо особливим випадком є ситуація в США. Для цієї країни спостерігається значно слабша залежність між видатками держави та доходами, ніж між видатками та запозиченнями. Більше того, для даного випадку кореляція між державними видатками та доходами є від'ємною: державні видатки зростають, коли доходи скорочуються (рис. 1).

Про уряд США можна сказати, що він проводить справжню антициклічну фіскальну політику, бо під час економічних криз державні видатки не скорочувалися так само, як падав ВВП. Навпаки, державні видатки зростали разом зі зростанням державних запозичень. В період економічного зростання збільшувалися податкові надходження та зменшувалися видатки по відношенню до ВВП. При падінні ВВП як податкової бази скорочуються податкові надходження до бюджету, а державні видатки або збільшуються, або не змінюються в абсолютному вираженні,

але відношення державних видатків до ВВП зростає. Таке зростання державних видатків при зменшенні податкових надходжень можливе лише за рахунок збільшення обсягу запозичень. Таким чином, динаміка обсягу державних видатків значною мірою корелює зі зростанням державних запозичень, ніж зі зростанням податкових надходжень.

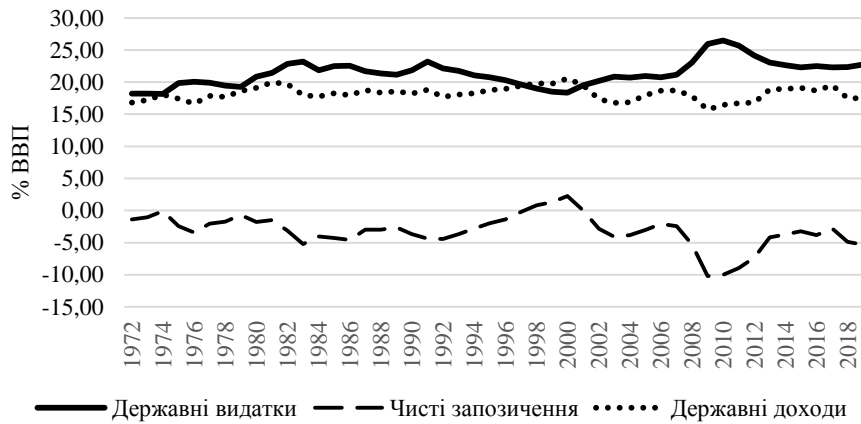

Рис. 1. Динаміка державних видатків, податкових надходжень та чистої заборгованості держави по відношенню до ВВП у США
Джерело: складено автором за даними [2; 3; 4]

Зростання державних витрат відбувається об'єктивно, але держава не знеособлена, її представляють певні посадовці. Неefективні дії посадовців у державному апараті щодо використання бюджетних коштів з точки зору згладжування кризових явищ і поліпшення роботи економіки, підвищення добробуту суспільства, не суперечать об'єктивності зростання ролі держави в економіці, що проявляється в зростанні державних витрат. Зі зростанням державних витрат зростає і державний борг, а з державним боргом – державні витрати. Державні витрати зростають не тільки через необхідність обслуговування боргів, що наращуються (це навіть не обов'язково, оскільки можна перевести гроші на виплату відсотків по боргу з інших статей витрат), але й тому, що існує можливість збільшувати борг, оскільки існує надлишок обсягів грошового капіталу у формі позичкового капіталу [5, с. 98].

Для багатьох країн між видатками держави та обсягом чистих державних запозичень у відношенні до обсягу ВВП спостерігається пряма залежність. Про уряд США можна сказати, що він проводить справжню антициклічну фіскальну політику, бо під час економічних криз державні видатки не скорочувалися так само, як падав ВВП. Навпаки, державні видатки зростали разом зі зростанням державних запозичень. Зростання державного боргу також обумовлене процесом надмірного нагромадження позичкового капіталу в світі.

Література

1. Тарасевич В. Н. *Об императивах госкапитализации национальной экономики*. Соціально-економічні трансформації в епоху глобалізації: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф., 2015 р. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка. 2015. С. 24–33.
2. *Net lending (+) / net borrowing (-) (% of GDP)* / World Bank Group: website. 2021. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/GC.NLD.TOTL.GD.ZS> (access date: 11.04.2021).
3. *Revenue (% of GDP)* / World Bank Group: website. 2020. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/GC.REV.XGRT.GD.ZS> (access date: 11.04.2021).
4. *Statement of Operations (Revenue, Expenditure, Net Lending/Borrowing and Financing)* / International Monetary Fund: website. 2021. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=60991462> (access date: 11.04.2021).
5. Маслов Д. С. *Перенагромадження позичкового капіталу як фактор зростання державного боргу*. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». 2018. № 19. Ч. 2. С. 95–99.